

Doorpakken op digitalisering

Themadag: kritisch burgerschap in een digitaliserende samenleving
'Nog meer collega's meekrijgen in burgerschapsonderwijs'

Hoe rust je jonge mensen zo goed mogelijk toe voor hun rol in een snel digitaliserende samenleving? Die vraag staat op donderdag 17 februari centraal in de Gieterij in Hengelo. Deze locatie van ROC van Twente heet een grote verscheidenheid aan gasten welkom: mbo-docenten van verschillende roc's, medewerkers van Kennisnet en van het Kennispunt MBO Burgerschap, adviseurs en onderzoekers. Allen zien zij hoe urgent de integratie van goed burgerschapsonderwijs in het mbo is. Ze zijn benieuwd welke nieuwe inzichten en ideeën zij kunnen gebruiken.

Doorpakken op digitalisering! Er zit urgentie in de naam van het programma dat mbo-breed aandacht vraagt voor digitaal burgerschapsonderwijs. Jaap van Gils is aanvoerder van het thema Digitaal burgerschap bij het Programma Doorpakken op digitalisering. "Formeel duurt het programma tot eind 2022. Ook daarna blijft de burgerschapsopdracht natuurlijk onverminderd relevant voor het mbo. De digitalisering van de samenleving is een feit. We willen scholen, bestuurders en docenten graag helpen om (kritisch) digitaal burgerschap een plek te geven in het onderwijs. Het is écht nodig dat alle mbo-studenten straks zijn voorbereid op een toekomst die zich voor een belangrijk deel afspeelt in het digitale domein. Zij moeten hun weg kunnen vinden in de digitale overheid. Ze moeten scherp zijn op alle media. Ze moeten in die digitale samenleving geoefend hebben met waarden. Ook willen we met Doorpakken op digitalisering bereiken dat docenten zich bewust zijn van deze digitale samenleving. Dat zij die aspecten meenemen in hun beroepsoponderwijs."

De handen ineen

Voor deze dag hebben de werkgroep Digitaal Burgerschap van het programma Doorpakken op digitalisering én de Werkplaats Burgerschap de handen ineen geslagen. De werkgroep organiseert 's morgens een discussiebijeenkomst, waarin de aanwezigen van gedachten kunnen wisselen met o.a. Peter Paul Verbeek, Trudy Vos, Laurence Guérin en Renze Tjoelker. De Werkplaats Burgerschap trekt met de Roadshow Kritisch (digitaal) burgerschapsonderwijs door het land. Niet bij toeval doet die op 17 februari ROC Twente aan.

Impact digitale technologie

De opdracht tot burgerschapsvorming hoort bij elke docent thuis. Bestuurder Trudy Vos constateert dat het mbo de studenten op moet leiden voor een beroep, een vervolgopleiding én tot burgers die volwaardig deelnemen aan de samenleving. "Maar hoe doen we dat laatste? We vinden het volstrekt normaal als hbo-studenten kritisch meedoen in het maatschappelijke debat. Maar mbo-studenten? Ook zij moeten – van niveau 2 tot en met 4 – volop mee kunnen doen."

Daarvoor is beleid nodig, waarin we jongeren een plek kunnen geven, meent Peter Paul Verbeek. "De digitale technologie heeft veel impact op studenten. Het onderwijs moet hen daarop voorbereiden. De begeleidingsethiek kan daarin behulpzaam zijn. Dat is geen beoordelaar van buitenaf, meer een begeleider van binnenuit. Samen ga je als gelijken in gesprek over een thema." Laurence Guérin benadrukt dat die participatie méér in moet houden dan input halen bij studenten. "Zij moeten ook kunnen meebeslissen over de inzet van digitale technologie."

Plek in democratie

In de levendige discussie die vervolgens ontstaat reiken de aanwezigen allerlei cases aan van studenten en hun eigen schoolgaande kinderen. Kan een school van de ouders verlangen dat ze de leerprestaties van hun kind via Magister volgen? Wat doe je met het smartphonegebruik in de klas? Hoe concreet kan kritisch burgerschap in een digitaliserende samenleving zijn!

Inzoomend op de smartphone in de klas gelooft Peter Paul Verbeek dat ook hierin de [begeleidingsethiek](#) nuttig kan zijn. “Die geeft een heel ander effect dan een inspraakavond. Je zet als het ware de burger op de stoel van de bestuurder. Samen met leerlingen onderzoek je welke invloed de smartphone in de klas heeft, wat de effecten daarvan zijn op de leerprestaties en het plezier van leerlingen en docenten. Je brengt alternatieven in, stelt samen regels op. Je geeft jongeren een plek in de democratie, waardoor ze leren wat kritisch burgerschap is.”

Studenten een stem geven

Paulo Moekotte: “Van de docent wordt vaak verwacht dat hij de expert is. Veel belangrijker is het dat de docent de goede vragen stelt. De studenten ervaren dan dat ze over veel dingen met hun docent kunnen praten. Het niet weten bespreekbaar te maken is heel belangrijk. Dat biedt ruimte en is een bron van kracht.”

Ook voor de docent is de digitale techniek zowel intrigerend als angstaanjagend. Peter Paul Verbeek: “Als je ziet hoe snel AI zich ontwikkelt, wordt de vraag steeds belangrijker: is dit filmpje écht? Is het ge-edit? En hoe kun je dan in die snel veranderende wereld de democratische participatie op nieuwe manieren vormgeven? Wat is daarbij je intercultureel ethisch kader? Het ethische antwoord op de vraag of je met technologie de zonnestraling mag dempen, is voor iemand in West-Europa heel anders dan voor iemand uit Afrika of Zuid-Amerika. De culturele achtergrond van je ethische overtuiging moeten we echt meenemen in het gesprek.”

Van de docent wordt vaak verwacht dat hij de expert is. Veel belangrijker is het dat de docent de goede vragen stelt.

– Paulo Moekotte

Twee workshops

Na de pauze gaat iedereen richting de Roadshow Kritisch (digitaal) burgerschapsonderwijs in een naastgelegen gebouw. Jaap van Gils en Laurence Guérin leiden de middagbijeenkomst in. De roadshow geeft de deelnemers in twee workshops meer kennis, handvatten en perspectief om het gesprek te voeren over de impact van technologie op burgerschap.

In de ene workshop staat visievorming op kritisch (digitaal) burgerschapsonderwijs centraal. De deelnemers bespreken met elkaar hoe die visie op organisatorisch niveau gestalte kan krijgen, hoe in het curriculum, hoe op docentenniveau en op studentenniveau. In de andere workshop buigen de deelnemers zich over de ontwikkeling van onderwijsmateriaal over kritisch burgerschap. Het blijkt dat de ene school veel verder is dan de ander als het gaat om visievorming en onderwijsontwikkeling. Ook blijkt dat de ontwikkeling van kritisch burgerschap veel meer is dan een discussie in de klas. Het maakt uit of je je als docent gesteund voelt door je direct leidinggevende. Daar moet het gesprek over gevoerd worden.”

Meer collega's meekrijgen

Aan het slot vat Jaap van Gils de mooie dag als volgt samen: “Het is mooi om te zien dat vervolgstappen steeds meer vorm krijgen. Tegelijkertijd smaakt het naar veel meer. En dat is ook nodig. We moeten dit jaar nog flink doorpakken op digitalisering. Nog meer stimuleren dat op mbo-instellingen gesproken wordt over kritisch burgerschap in een digitaliserende samenleving. Nog meer de collega's daarin meekrijgen? Ik hoop dat de roadshow daarin het komende jaar een belangrijke rol kan spelen.”

Wie is wie?

- Peter Paul Verbeek is universiteitshoogleraar Filosofie van Mens en Techniek aan de Universiteit Twente.
- Trudy Vos is lid van het College van Bestuur van ROC van Twente.
- Laurence Guérin is practor Burgerschap aan de ROC van Twente.
- Jaap van Gils is docent bij ROC Zadkine en aanvoerder van het thema Digitaal burgerschap bij het Programma Doorpakken op digitalisering.
- Renze Tjoelker is hoofddocent en onderzoeker digitalisering en veiligheid bij Hogeschool Saxion.
- Remco Pijpers is als strategisch adviseur digitale geletterdheid en ethiek verbonden aan Kennisnet.
- Paulo Moekotte is senior beleidsadviseur onderwijs en kwaliteitszorg bij ROC van Twente en lid van de expertgroep Digitaal burgerschap

Relevante websites:

<https://werkplaatsburgerschap.nl/>

<https://mbodigitaal.nl/programmas/programma-doorpakken-op-digitalisering/digitaal-burgerschap/>

<https://begeleidingsethiek.nl/>